Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (druhého senátu)

7. listopadu 2024*

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v občanských věcech – Směrnice (EU) 2019/1023 – Postupy restrukturalizace, insolvence a oddlužení – Článek 1 odst. 4 – Předmět a oblast působnosti – Rozšíření postupů na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli – Článek 20 – Přístup k oddlužení – Články 23 odst. 1, 2 a 4 – Odchylky – Vyloučení určitých kategorií dluhů z oddlužení – Fyzická osoba, která se nachází v úpadku – Dobrá víra dlužníka – Podmínky přístupu k oddlužení – Vyloučení veřejnoprávních pohledávek“

Ve spojených věcech C-289/23, [Corván] a C-305/23 [Bacigán] [i],

jejichž předmětem jsou dvě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podané rozhodnutími Juzgado de lo Mercantil nº 1 de Alicante (Obchodní soud č. 1 v Alicante, Španělsko) (C-289/23) a Juzgado de lo Mercantil nº 10 de Barcelona (Obchodní soud č. 10 v Barceloně, Španělsko) (C-305/23) ze dne 25. dubna 2023 a 2. května 2023, došlými Soudnímu dvoru dne 25. dubna 2023 a 15. května 2023, v řízeních

Agencia Estatal de la Administración Tributaria

proti

A (C-289/23),

a

S. E. I.

proti

Agencia Estatal de la Administración Tributaria(C-305/23),

SOUDNÍ DVŮR (druhý senát),

ve složení: F. Biltgen (zpravodaj), předseda prvního senátu vykonávající funkci předsedy druhého senátu, M. L. Arastey Sahún, předsedkyně pátého senátu a J. Passer, soudce,

generální advokát: J. Richard de la Tour,

* Jednací jazyk: španělština.

[i] Název projednávné věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádného z účastníků řízení.

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za španělskou vládu: A. Ballesteros Panizo a A. Gavela Llopis, jako zmocněnci,

– za Evropskou komisi: J. L. Buendía Sierra, L. Malferrari a G. von Rintelen, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 16. května 2024,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkají výkladu čl. 1 odst. 4 a čl. 23 odst. 1, 2 a 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. června 2019 o rámcích preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenci) (Úř. věst. 2019, L 172, s. 18).

2 Tyto žádosti byly předloženy v rámci dvou sporů, a to mezi A (C-289/22) a S. E. I. (C-305/23), na jedné straně, a Agencia Estatal de Administración Tributaria (finanční správa, Španělsko) (dále jen „AEAT“), na straně druhé, ohledně návrhů na oddlužení, které podali A a S. E. I. v průběhu insolvenčních řízení, která se jich týkala.

Právní rámec

Unijní právo

3 Body 21 a 78 až 81 odůvodnění směrnice o restrukturalizaci a insolvenci uvádějí:

„21) Předlužení spotřebitelů je záležitost velkého hospodářského a společenského zájmu a úzce souvisí se snižováním dluhového převisu. Kromě toho často nelze jasně rozlišit mezi dluhy, které vznikly podnikateli během výkonu obchodu, živnosti, řemesla nebo povolání, nebo které mu vznikly mimo tyto činnosti. Podnikatelé by nemohli účinně využít druhé šance, pokud by museli absolvovat samostatné postupy s různými podmínkami přístupu a dobami oddlužení, aby se zbavili svých dluhů vyplývajících z podnikání nebo jiných dluhů, které z podnikání nevyplývají. Z těchto důvodů, přestože tato směrnice neobsahuje závazná pravidla ohledně předlužení spotřebitelů, by bylo vhodné, aby členské státy ustanovení této směrnice týkající se oddlužení začaly co nejdříve uplatňovat i na spotřebitele.

[…]

78) Úplné oddlužení nebo ukončení zákazů činnosti po uplynutí nejdéle tří let nejsou vhodná za všech okolností, a proto mohou být zavedeny výjimky z tohoto pravidla, které jsou řádně opodstatněny důvody stanovenými ve vnitrostátním právu. Tyto výjimky by mohly být zavedeny například v případech, kdy je dlužník nepoctivý nebo jednal se zlým úmyslem. Nemohou-li podnikatelé využít podle vnitrostátního práva předpoklad poctivosti a dobré víry, nemělo by důkazní břemeno takového jednání pro ně být zbytečně obtížné nebo zatěžující a bránit jim v zahájení postupu.

79) Při rozhodování o tom, zda jednal podnikatel nepoctivě, mohou soudní nebo správní orgány vzít v úvahu okolnosti, jako jsou povaha a rozsah dluhů, doba jejich vzniku, snaha podnikatele dluhy splácet a dodržovat právní povinnosti včetně veřejných požadavků týkajících se licence a řádného vedení účetnictví, jakož i kroky, jež podnikatel učinil s cílem zmařit snahu věřitelů o jeho postih, plnění povinností v situaci hrozícího úpadku, jež příslušejí podnikatelům, kteří jsou vedoucími pracovníky obchodní společnosti, a dodržování unijního a vnitrostátního soutěžního a pracovního práva. Mělo by být možné zavést odchylky, pokud podnikatel nesplnil určité právní povinnosti, včetně povinnosti maximalizovat výnosy pro věřitele, jež by mohla mít podobu všeobecné povinnosti vytvářet příjmy nebo majetek. Mělo by být rovněž možné zavést zvláštní odchylky, je-li to nezbytné k zajištění rovnováhy mezi právy dlužníka a právy jednoho či více věřitelů, například pokud je věřitelem fyzická osoba, která potřebuje větší ochranu než dlužník.

80) Odchylku by bylo rovněž možné ospravedlnit, pokud nejsou pokryty náklady na postup vedoucí k oddlužení, včetně poplatků soudních a správních orgánů a odborníků. Členské státy by měly mít možnost stanovit, že po přiznání oddlužení může být odňata výhoda úplného oddlužení, například pokud se finanční situace dlužníka významně zlepší z důvodu nepředvídaných okolností, jako jsou třeba výhra v loterii nebo získání dědictví nebo daru. Členským státům by nemělo být bráněno v tom, aby za přesně vymezených okolností a v řádně odůvodněných případech stanovily další výjimky.

81) Existuje-li řádně opodstatněný důvod podle vnitrostátního práva, může být vhodné možnost oddlužení u určitých kategorií dluhů omezit. Členské státy by měly mít možnost vyloučit zajištěné dluhy z možnosti oddlužení pouze do výše hodnoty zajištění, jak ji stanoví vnitrostátní právo, zatímco se zbývající částí dluhu by se mělo zacházet jako s dluhem nezajištěným. Členské státy by měly mít možnost vyloučit v řádně odůvodněných případech další kategorie dluhu.“

4 Článek 1 této směrnice stanoví:

„1. Tato směrnice stanoví pravidla týkající se:

[…]

b) postupů vedoucích k oddlužení podnikatelů v úpadku a

[…]

2. Tato směrnice se nevztahuje na postupy uvedené v odstavci 1 tohoto článku, které se týkají dlužníků, kteří jsou:

[…]

h) fyzickými osobami, které nejsou podnikateli.

[…]

4. Členské státy mohou rozšířit uplatňování postupů uvedených v odst. 1 písm. b) na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli.

[…]“

5 Hlava III uvedené směrnice, nadepsaná „Oddlužení a zákazy činnosti“ obsahuje články 20 až 24.

6 Článek 20 uvedené směrnice, nadepsaný „Přístup k oddlužení“, stanoví:

„1. Členské státy zajistí, aby podnikatelé v úpadku měli přístup k nejméně jednomu postupu, jenž může vést k úplnému oddlužení v souladu s touto směrnicí.

Členské státy mohou požadovat ukončení obchodu, živnosti, řemesla nebo povolání, s nímž souvisejí dluhy podnikatele v úpadku.

2. Členské státy, ve kterých je úplné oddlužení podmíněno částečným splacením dluhu podnikatelem, zajistí, aby související povinnost splacení vycházela z individuální situace podnikatele, a zejména aby byla úměrná jeho postižitelnému nebo disponibilnímu příjmu a majetku během doby oddlužení a zohledňovala spravedlivý zájem věřitelů.

3. Členské státy zajistí, aby podnikatelé, kteří byli oddluženi, mohli využít stávajících vnitrostátních rámců poskytujících podnikatelskou podporu pro podnikatele včetně přístupu k příslušným a aktuálním informacím o těchto rámcích.“

7 Článek 23 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci, nadepsaný „Odchylky“, stanoví:

„1. Odchylně od článků 20 až 22 členské státy zachovají nebo zavedou ustanovení, která zamítají nebo omezují přístup k oddlužení, ruší výhodu oddlužení nebo stanoví delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti, pokud podnikatel v úpadku jednal podle vnitrostátního práva nepoctivě nebo se zlým úmyslem vůči věřitelům nebo dalším zainteresovaným stranám při zadlužování, během insolvenčního řízení nebo v průběhu splácení dluhu podle vnitrostátního práva, aniž jsou dotčena vnitrostátní pravidla týkající se důkazního břemene.

2. Odchylně od článků 20 až 22 mohou členské státy zachovat nebo zavést ustanovení, která zamítají, omezují přístup k oddlužení, ruší výhodu oddlužení nebo stanoví delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti, a to za určitých přesně stanovených okolností a pokud jsou tyto odchylky řádně odůvodněny, například pokud:

a) podnikatel v úpadku podstatným způsobem porušil povinnosti podle splátkového kalendáře nebo jakoukoli jinou právní povinnost, která má chránit zájmy věřitelů, včetně povinnosti maximalizovat výnosy pro věřitele;

b) podnikatel v úpadku porušil povinnost poskytovat informace nebo součinnost podle unijního a vnitrostátního práva;

c) existují zneužívající návrhy na oddlužení;

d) existuje další návrh na oddlužení během určitého období poté, co bylo podnikateli v úpadku přiznáno úplné oddlužení nebo bylo zamítnuto jeho úplné oddlužení z důvodu závažného porušení povinnosti poskytovat informace nebo součinnost;

e) nejsou pokryty náklady postupu vedoucího k oddlužení, nebo

f) je odchylka nezbytná k zajištění rovnováhy mezi právy dlužníka a právy jednoho či více věřitelů.

[…]

4. Členské státy mohou vyloučit určité kategorie dluhu z oddlužení nebo mohou omezit přístup k oddlužení nebo stanovit delší dobu oddlužení, pokud jsou taková vyloučení, omezení nebo delší doby řádně odůvodněny, jako například v případě:

a) zajištěných dluhů;

b) dluhů vyplývajících z trestních sankcí nebo s nimi souvisejících;

c) dluhů vyplývajících z deliktní odpovědnosti;

d) dluhů souvisejících s vyživovacími povinnostmi vyplývajícími z rodinných vztahů, rodičovství, manželství nebo švagrovství;

e) dluhů vzniklých po podání návrhu na postup vedoucí k oddlužení nebo po zahájení tohoto postupu a

f) dluhů vyplývajících z povinnosti uhradit náklady na postup vedoucí k oddlužení.

[…]“

Španělské právo

TRLC

8 Rozhodným právním předpisem *rationae temporis* pro spory v původních řízeních je Real Decreto Legislativo 1/2020 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley Concursal (královské legislativní nařízení č. 1/2020, kterým se schvaluje konsolidované znění insolvenčního zákona), ze dne 7. května 2020, s. 31518, ve znění Ley 16/2022 de reforma del texto refundido de la Ley Concursal aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/2020, de 5 de mayo, para la transposición de la Directiva (UE) 2019/1023 [zákon č. 16/2022, kterým se mění konsolidované znění insolvenčního zákona, schválené královským legislativním nařízením č. 1/2020 ze dne 5. května 2020, za účelem provedení směrnice (EU) 2019/1023], ze dne 5. září 2022 (BOE č. 214 ze dne 6. září 2022, s. 123682) (dále jen „TRLC“).

9 Preambule zákona č. 16/2022 zní:

„[…]

[…] Pokud je dlužníkem v úpadku fyzická osoba, je cílem insolvenčního řízení identifikovat dlužníky jednající v dobré víře a nabídnout jim částečné oddlužení, aby dostali druhou šanci, jakož i zabránit jejich návratu do šedé ekonomiky nebo na okraj společnosti.

[…]

[Směrnice o restrukturalizaci a insolvenci] ukládá všem členským státům povinnost zavést mechanismus druhé šance s cílem zabránit tomu, aby se dlužníci snažili přesídlit do jiných zemí, kde jsou tyto mechanismy již zavedeny, a to s náklady, které by to znamenalo pro dlužníka i jeho věřitele. Zároveň je harmonizace v tomto ohledu považována za zásadní pro fungování jednotného evropského trhu.

Jednou z nejzásadnějších změn v nové úpravě je skutečnost, že namísto, aby oddlužení bylo podmíněno uspokojením určitého druhu pohledávek (jak stanovil čl. 487 odst. 2 konsolidovaného znění insolvenčního zákona), zavádí se systém oddlužení podle zásluh, v němž každý dlužník bez ohledu na to, zda je podnikatelem, či nikoliv, za předpokladu, že splňuje požadavek dobré víry, na němž je tento institut založen, může mít přístup k oddlužení u všech svých dluhů, s vyloučením těch, které výjimečně nemohou být z důvodu své zvláštní povahy legálně předmětem oddlužení. Zachována zůstává možnost přiznat oddlužení každému dlužníkovi, který je fyzickou osobou jednající v dobré víře, bez ohledu na to, zda je podnikatelem, či nikoli, kterou španělský zákonodárce přijal již v roce 2015.

[…]

Základem oddlužení zůstává dobrá víra dlužníka. V souladu s doporučeními mezinárodních organizací se normativní vymezení dobré víry stanoví odkazem na určité objektivní, taxativně vyjmenované formy chování (uzavřený seznam), aniž se se zohledňují modely chování, které jsou nejasné nebo nedostatečně konkrétní nebo jejichž prokázání klade na dlužníka nepřiměřené břemeno. […]

[…]

Oddlužení se vztahuje na všechny pohledávky v rámci kolektivního insolvenčního řízení a na všechny pohledávky za majetkovou podstatou. Výjimky jsou v některých případech založeny na zvláštním významu jejich uspokojení pro spravedlivou a solidární společnost založenou na právním státu (např. dluhy na výživném, dluhy vyplývající z veřejnoprávních pohledávek, dluhy vyplývající z trestných činů nebo dluhy z deliktní odpovědnosti). U dluhů z veřejnoprávních pohledávek oddlužení podléhá určitým omezením a může se na ně vztahovat pouze při prvním oddlužení, a nikoli při následujících oddluženích. V ostatních případech je výjimka odůvodněna negativními synergiemi nebo externalitami, které by mohly být důsledkem oddlužení u některých druhů pohledávek: oddlužení u dluhů za náklady soudního řízení a jiné právní výdaje vyplývající ze samotného postupu oddlužení by mohla od spolupráce s dlužníkem za tímto účelem odradit některé třetí strany (např. advokáty), což by ohrožovalo přístup úpadce ke spisu. Stejně tak oddlužení u dluhů krytých věcným zajištěním by bezdůvodně narušovalo jeden ze základů přístupu k úvěrům – a tedy i správné fungování moderních ekonomik, jímž je ochrana věřitele,

který má dostatečné věcné zajištění, vůči nepříznivým důsledkům úpadku nebo neplnění závazků dlužníka. A konečně soud je výjimečně oprávněn odepřít úplné nebo částečné oddlužení u některých dluhů, je-li to nezbytné k zabránění úpadku věřitele.

[…]“

10 Článek 486 TRLC stanoví:

„Dlužník, který je fyzickou osobou, může, pokud je dlužníkem v dobré víře, bez ohledu na to, zda je podnikatelem či nikoliv, podat návrh na oddlužení nesplacených dluhů za podmínek stanovených tímto zákonem, a to:

1. tím, že bude plnit splátkový kalendář bez předchozího zpeněžení majetkové podstaty v souladu s režimem oddlužení uvedeným níže v pododdílu 1 oddílu 3, nebo

2. zpeněžením majetkové podstaty, přičemž v takovém případě bude oddlužení podléhat režimu stanovenému níže v pododdílu 2 oddílu 3, pokud je důvodem ukončení insolvenčního řízení konec fáze zpeněžení majetkové podstaty nebo nedostatek majetku k uspokojení pohledávek za majetkovou podstatou.“

11 Článek 487 TRLC zní:

„1. Dlužníkovi, který se nachází v některé z následujících situací, nelze přiznat možnost oddlužení u neuhrazených dluhů:

1° Byl-li v posledních deseti letech před podáním návrhu na povolení oddlužení odsouzen pravomocným rozsudkem k trestu odnětí svobody, byť podmíněnému nebo náhradnímu, za trestné činy proti majetku a proti socioekonomickému pořádku, za padělání dokumentů, proti státní pokladně a sociálnímu zabezpečení nebo proti právům zaměstnanců, za předpokladu, že horní hranice trestu za trestný čin činí nejméně tři roky, ledaže ke dni podání návrhu na oddlužení zanikla trestní odpovědnost a finanční povinnosti vyplývající ze spáchání trestného činu byly splněny.

2° Pokud mu byla v posledních deseti letech před podáním návrhu na oddlužení uložena pravomocným správním rozhodnutím sankce za velmi závažný daňový delikt nebo za delikt proti systému sociálnímu zabezpečení či společenskému pořádku, nebo pokud bylo v téže době vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže ke dni podání návrhu na oddlužení uhradil veškeré dluhy, za které odpovídá.

V případě závažných protiprávních jednání lze dlužníkům, kterým byla uložena sankce ve výši přesahující padesát procent částky, která může být předmětem oddlužení ze strany [AEAT], uvedené v čl. 489 odst. 1 bodě 5, povolit oddlužení pouze tehdy, pokud ke dni podání návrhu na oddlužení uhradili veškeré dluhy, za které odpovídají.

3° Pokud byl úpadek prohlášen za podvodný. Byl-li však úpadek prohlášen za podvodný pouze z důvodu, že dlužník nesplnil povinnost podat včas návrh na prohlášení úpadku, může soud přihlédnout k okolnostem, za kterých k prodlení došlo.

4° Pokud byl dlužník v posledních deseti letech před podáním návrhu na oddlužení prohlášen za dotčenou osobu v rozsudku o prohlášení úpadku třetí osoby, který byl kvalifikován jako podvodný, ledaže ke dni podání návrhu na oddlužení uhradil veškeré dluhy, za které odpovídá.

5° Nesplnil-li povinnost spolupráce a informování vůči insolvenčnímu soudci a insolvenčnímu správci.

6° Pokud poskytl nepravdivé nebo zavádějící informace nebo při sjednávání dluhu nebo plnění svých závazků jednal lehkomyslně nebo nedbale, a to i bez rozsudku, který by kvalifikoval úpadek jako podvodný. […]

[…]

2. Není-li v případech uvedených v bodech 3 a 4 předchozího odstavce kvalifikace ještě konečná, soud přeruší řízení o rozhodnutí o oddlužení do doby, než kvalifikace bude konečná. […]“

12 Článek 489 TRLC stanoví:

„1. Oddlužení se vztahuje na všechny neuhrazené dluhy, s výjimkou:

[…]

2° Dluhů z občanskoprávní deliktní odpovědnosti.

[…]

5° Dluhů vyplývajících z veřejnoprávních pohledávek. Oddlužení u dluhů, jejichž vymáhání spadá do pravomoci [AEAT], však může být provedeno do maximální výše 10 000 eur na dlužníka, přičemž u prvních 5 000 eur dluhu bude oddlužení provedeno v plném rozsahu a od této částky činí oddlužení 50 procent dluhu až do uvedeného maxima. Stejně tak mohou být odepsány dluhy na sociálním pojištění ve stejné výši a za stejných podmínek. Částka, která je předmětem oddlužení, se až do výše uvedeného stropu uplatňuje v opačném pořadí, než je pořadí přednosti stanovené tímto zákonem, a v rámci každé kategorie podle data vzniku pohledávky.

6° Dluhů z peněžitých trestů, které byly dlužníkovi uloženy v trestním řízení a za velmi závažné správní sankce.

7° Dluhů souvisejících s náklady řízení a výdaji spojenými s vyřízením návrhu na oddlužení.

[…]

3. Veřejnoprávní pohledávka může být předmětem oddlužení do výše stanovené v odst. 1 bodě 5 druhé větě, avšak pouze při prvním oddlužení; při následných oddluženích, která mohou být přiznána témuž dlužníkovi, nemůže být předmětem oddlužení žádná částka.“

13 Článek 493 TRLC stanoví:

„1. Každý věřitel dotčený oddlužením má právo podat k insolvenčnímu soudu návrh na zrušení oddlužení v těchto případech:

[…]

3° Pokud v okamžiku podání návrhu probíhá trestní nebo správní řízení podle čl. 487 odst. 1 bodech 1 a 2 a pokud je do tří let od oddlužení v případě neexistence nebo zpeněžení majetkové podstaty, nebo od předběžného oddlužení v případě splátkového kalendáře, vydán pravomocný odsuzující rozsudek nebo vydáno pravomocné správní rozhodnutí.

2. O zrušení nelze žádat po uplynutí tří let od oddlužení se zpeněžením majetkové podstaty nebo od předběžného oddlužení v případě splátkového kalendáře.“

Obecný daňový zákon

14 Článek 43 odst. 1 písm. b) Ley 58/2003, General Tributaria (obecný zákon 58/2003 o daních) ze dne 17. prosince 2003 (BOE č. 302, ze dne 18. prosince 2003, s. 44987), ve znění použitelném na skutkový stav v původním řízení (dále jen „obecný daňový zákon“), stanoví:

„Za daňový dluh ručí společně a nerozdílně následující osoby nebo subjekty:

[…]

b) Osoby jednající *de iure* nebo *de facto* za právnické osoby, které ukončily svou činnost, ve vztahu k jejich daňovým povinnostem, které vznikly a jsou v okamžiku ukončení činnosti nesplněny, pokud nepřijaly opatření nezbytná k jejich úhradě nebo uzavřely dohody nebo přijaly opatření vedoucí k jejich neuhrazení.“

15 Článek 191 obecného daňového zákona stanoví:

„1. Za daňový delikt se považuje nezaplacení celého daňového dluhu nebo jeho části ve lhůtě stanovené právními předpisy upravujícími jednotlivé daně, který by měl vyplývat ze správného samovyměření daně, ledaže byla provedena oprava podle článku 27 nebo se použije článek 161 odst. 1 písm. b) tohoto zákona.

[…]

Daňový delikt uvedený v tomto článku je méně závažný, závažný nebo velmi závažný v souladu s ustanoveními následujících odstavců.

Základem sankce je částka, která není zahrnuta v samovyměřené dani, jako důsledek spáchání deliktu.

[…]

4. Delikt je velmi závažný, pokud byly použity podvodné prostředky.

Delikt je rovněž velmi závažný, i když nebyly použity podvodné prostředky, v případě, že nebyly uhrazeny sražené částky nebo částky, které měly být sraženy, nebo neodvedeny zálohy, pokud sražené a neuhrazené částky, jakož i vyměřené a neuhrazené zálohy představují procentní podíl přesahující 50 % základní částky sankce.

[…]“

Spory v původních řízeních a předběžné otázky

Věc C-289/23, Corván

16 Dne 7. července 2022 podal A návrh na prohlášení úpadku vůči své osobě a uvedl dluhy ve výši 537 787,69 eura. Poté, co předkládající soud prohlásil dne 26. července 2022 úpadek tohoto dlužníka a ukončil insolvenční řízení pro nedostatek majetku, podal uvedený dlužník dne 28. září 2022 návrh na povolení úplného oddlužení. Uvedený soud prohlásil dne 19. října 2022 za přípustnou námitku podanou AEAT proti tomuto oddlužení z důvodu existence různých veřejnoprávních pohledávek.

17 AEAT u předkládajícího soudu uvedla, že tato námitka je odůvodněna tím, že před necelými deseti lety bylo na základě článku 43 obecného daňového zákona vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti za daňové dluhy a penále, které dlužila společnost, za níž A jednal, v celkové výši 114 408,09 eura, a tedy tento dlužník nejedná v dobré víře. AEAT dodává, že některé z dotčených pohledávek jsou veřejnoprávní povahy, a proto jsou vyloučeny z oddlužení.

18 Předkládající soud mimo jiné uvádí, že Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) v rozsudku č. 381/2019 ze dne 2. července 2019 (ES:TS:2019:2253) rozhodl, že španělský zákonodárce zvolil při provedení směrnice o restrukturalizaci a insolvenci do španělského práva normativní model „dobré víry“, takže zlý úmysl vyplývá z konstatování řady zákonem stanovených okolností. Soudci tedy nemají pravomoc posuzovat okolnosti, které brání přístupu k oddlužení, a jejich úloha se omezuje na určení toho, zda jsou splněny zákonem stanovené podmínky. Pojem „dobrá víra“ tedy není navázán na obecný pojem použitý v občanském zákoníku, ale na dodržení určitých podmínek. V právních předpisech platných bezprostředně před tímto provedením byl přitom dlužník považován za jednajícího v dobré víře, pokud byly splněny dvě podmínky, a sice že nedošlo k podvodnému úpadku a dlužník nebyl pravomocně odsouzen za určité trestné činy. Paradox uvedeného provedení tedy spočívá v tom, že zavedlo přísnější režim přístupu k oddlužení, než byl režim platný před tímto provedením, což vyvolává vážné pochybnosti o jeho slučitelnosti s unijním právem.

19 Předkládající soud má také za to, že v projednávané věci sloužilo provedení směrnice o restrukturalizaci a insolvenci patrně k vytvoření systému pobídek k úhradě pohledávek, které by orgány veřejné moci v případě úpadku obtížně vymáhaly, a tento systém není založen na pojmu „dobrá víra“ dlužníka. Uvedený soud si klade otázku, zda je takové provedení slučitelné s čl. 23 odst. 2 této směrnice a má rovněž určité pochybnosti o výkladu čl. 23 odst. 4 uvedené směrnice.

20 Za těchto podmínek se Juzgado de lo Mercantil no 1 de Alicante (Obchodní soud č. 1 v Alicante, Španělsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Pochybnosti ohledně výkladu čl. 23 odst. 2 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci].

a) Musí být čl. 23 odst. 2 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která brání přístupu k oddlužení ve smyslu čl. 487 odst. 1 bodě 2 [TRLC], neboť toto omezení nebylo zakotveno v právních předpisech platných před provedením [této] směrnice, v nichž bylo uznáváno právo na oddlužení, a zákonodárce jej vložil *ex novo*? Je konkrétně přípustné, aby vnitrostátní zákonodárce při provedení [uvedené] směrnice zavedl přísnější omezení přístupu k oddlužení, než jaká byla stanovena v předchozích právních předpisech, zvláště pokud tato omezení neodpovídají žádné z okolností stanovených v čl. 23 odst. 2 [této] směrnice?
b) V případě, že Soudní dvůr odpoví na předchozí otázku záporně, musí být čl. čl. 23 odst. 2 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která omezuje přístup k oddlužení v případě, že během deseti let předcházejících podání návrhu na povolení oddlužení bylo proti dlužníkovi vydáno pravomocné správní rozhodnutí z důvodu velmi závažných přestupků v oblasti daní, sociálního zabezpečení nebo společenského pořádku, nebo pokud bylo během stejné doby vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže dlužník ke dni podání návrhu na oddlužení již plně dostál svým závazkům (čl. 487 odst. 1 bod 2 TRLC), vzhledem k tomu, že zmíněný důvod vede ke změně systému klasifikace pohledávek v úpadkovém řízení?
c) V případě, že Soudní dvůr odpoví na předchozí otázku záporně, musí být čl. čl. 23 odst. 2 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která omezuje přístup k oddlužení ve smyslu čl. 487 odst. 1 bodě 2 TRLC, pokud bylo vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže [dlužník] ke dni podání návrhu na povolení oddlužení již plně dostál svým závazkům, vzhledem k tomu, že tato okolnost neumožňuje prokázat zlý úmysl na straně dlužníka? Je pro tyto účely relevantní okolnost, že úpadek nebyl prohlášek za podvodný?
d) V případě, že Soudní dvůr odpoví na předchozí otázku záporně, musí být čl. čl. 23 odst. 2 směrnice [2019/1023] vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která omezuje přístup k oddlužení ve smyslu stanoveném v čl. 487 odst. 1 bodě 2 TRLC z důvodu protiprávního jednání nebo rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, k němuž došlo, nebo která byla vydána v době deseti let předcházejících podání návrhu na povolení oddlužení, aniž se přihlíží k datu jednání, které založilo odpovědnost, a možnému prodlení v přijetí rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti?
e) V případě, že Soudní dvůr odpoví na předchozí otázky záporně, musí být čl. čl. 23 odst. 2 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která brání přístupu k oddlužení ve smyslu stanoveném v čl. 487 odst. 1 bodě 2 TRLC, vzhledem k tomu, že toto omezení nebylo vnitrostátním zákonodárcem řádně odůvodněno?

2. Pochybnosti týkající se výkladu čl. 23 odst. 4 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci].
a) Musí být čl. 23 odst. 4 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] vykládán v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava obsažená v čl. 487 odst. 1 bodě 2 TRLC, která stanoví případy, v nichž je vyloučen přístup k oddlužení, které nejsou uvedeny v seznamu obsaženém ve výše uvedeném čl. 23 odst. 4? Musí se konkrétně mít za to, že seznam případů uvedený v čl. 23 odst. 4 představuje taxativní výčet, nebo se naopak jedná o výčet demonstrativní?
b) V případě, že tento seznam představuje demonstrativní výčet a vnitrostátní zákonodárce je oprávněn zavést další výjimky kromě výjimek již stanovených ve směrnici [o restrukturalizaci a insolvenci], brání čl. 23 odst. 4 této směrnice vnitrostátní právní úpravě, která stanoví obecné pravidlo o vyloučení veřejnoprávních pohledávek z oddlužení, vyjma velmi omezených okolností a částek, jež nesouvisí s povahou

a okolnostmi konkrétních veřejnoprávních pohledávek? Je v tomto případě relevantní konkrétně okolnost, že předchozí právní úprava v té podobě, jak ji vykládá Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko), do určité míry umožňovala oddlužení u některých veřejnoprávních pohledávek, a že prováděcí předpis vedl k omezení přístupu k oddlužení?

c) V případě, že Soudní dvůr odpoví na předchozí otázky záporně, musí být čl. 23 odst. 4 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] vykládán v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava obsažená v čl. 489 odst. 1 bodě 5 TRLC, která stanoví obecné pravidlo o vyloučení veřejnoprávních pohledávek z oddlužení (s odchylkami, jež jsou předmětem následující předběžné otázky), vzhledem k tomu, že podle ní má být s veřejnými věřiteli zacházeno příznivěji než s ostatními věřiteli?

d) Je v souvislosti s předchozí otázkou relevantní konkrétně okolnost, že právní úprava stanoví určitou možnost oddlužení u veřejnoprávních pohledávek, avšak pouze v případě určitých dluhů a v konkrétně stanovených mezích, které nemají souvislost se skutečnou výší dluhu?

e) A konečně, musí být čl. 23 odst. 4 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] vykládán v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava obsažená v čl. 489 odst. 1 bodě 5 TRLC, vzhledem k tomu, že [vyloučení] oddlužení [veřejnoprávních pohledávek] je zde odůvodněno *zvláštním významem jejich uspokojení pro spravedlivou a solidární společnost vycházející ze zásad právního státu*, a že tato právní úprava obecně odkazuje na veřejnoprávní pohledávky, aniž se v ní přihlíží ke konkrétní povaze dané pohledávky? Je pro tyto účely relevantní konkrétně okolnost, že je toto obecné odůvodnění použito jak pro dluhy uvedené v seznamu obsaženém v čl. 23 odst. 4 [této] směrnice, tak i pro okolnosti či dluhy v tomto seznamu neuvedené?“

Věc C-305/23, Bacigán

21 S. E. I., který je fyzickou osobou a dostal se do platební neschopnosti, podal v rámci insolvenčního řízení, které vůči němu bylo vedeno, návrh na povolení oddlužení. S. E. I. vykonával předtím samostatnou výdělečnou činnost, avšak v době zahájení tohoto insolvenčního řízení již nebyl podnikatelem.

22 V rámci tohoto insolvenčního řízení a po úplném zpeněžení jeho majetku, včetně nemovitosti, podal S. E. I. dne 18. října 2022 návrh na úplné oddlužení ohledně dluhů, které nebyly k tomuto datu uhrazeny. AEAT s tímto návrhem nesouhlasila z důvodu, že S. E. I. nelze považovat za dlužníka v „dobré víře“, jelikož mu byla v době deseti let před podáním uvedeného návrhu pravomocným správním rozhodnutím uložena peněžitá sankce ve výši 504,99 eura za „závažné daňové delikty“ ve smyslu článku 191 obecného daňového zákona a tato peněžitá sankce nebyla v okamžiku podání uvedeného návrhu na úplné oddlužení uhrazena.

23 Předkládající soud, který věc projednává, zaprvé uvádí, že španělský zákonodárce využil možnosti stanovené v čl. 1 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci a rozšířil v TRLC uplatňování postupů umožňujících oddlužení stanovených v této směrnici na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli. Zadruhé si předkládající soud klade předně otázku, zda v takovém případě musí být uvedená směrnice vykládána v tom smyslu, že ukládá vnitrostátnímu zákonodárci povinnost přijmout režim použitelný na fyzické osoby, který je v souladu s ustanoveními článků 20 až 24 uvedené směrnice. Předkládající soud si dále klade otázku, zda může být článek 23 této směrnice, a konkrétně jeho odstavec 1, vykládán v tom smyslu, že pojem jednání, které je „nepoctivé nebo se zlým úmyslem“ zahrnuje rovněž nedbalostní nebo lehkomyslná

jednání dlužníka. Uvedený soud má také pochybnosti ohledně správného výkladu tohoto čl. 23 odst. 2, zejména pokud jde o otázku, zda jsou okolnosti uvedené v čl. 23 odst. 2 písm. a) až f) taxativní.

24 Za těchto podmínek se Juzgado de lo Mercantil no 10 de Barcelona (Obchodní soud č. 10 v Barceloně, Španělsko) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Pokud se vnitrostátní zákonodárce rozhodne rozšířit použití postupů stanovených pro oddlužení podnikatelů v úpadku na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli, jak stanoví čl. 1 odst. 4 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci], musí nutně uvést svou právní úpravu do souladu s ustanoveními obsaženými v hlavě III uvedené směrnice?

V případě kladné odpovědi na první otázku:

2) zahrnuje pojem nepoctivé jednání uvedené v článku 23 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] nedbalostní nebo lehkomyslné jednání dlužníka, které je příčinou vzniku dluhu?

V případě záporné odpovědi na druhou otázku:

3) Jsou případy uvedené v čl. 23 odst. 2 písm. a) až f) směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] taxativním výčtem přesně stanovených a odůvodněných okolností, nebo mohou [členské] státy doplnit do výčtu další přesně stanovené a odůvodněné okolnosti?

Pokud odpověď na třetí otázku zní, že [členské] státy mohou doplnit i jiné přesně stanovené a odůvodněné okolnosti než ty, které jsou uvedeny v čl. 23 odst. 2 písm. a) až f) směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci],

4) Musí být nové přesně stanovené okolnosti doplněné [dotyčným členským] státem v každém případě odůvodněny nepoctivým jednáním nebo jednáním se zlým úmyslem?

Pokud jsou odpovědi na [třetí a čtvrtou] otázku v tom smyslu, že [členské] státy nemohou doplnit do výčtu jiné okolnosti než ty, které jsou uvedeny v čl. 23 odst. 2 písm. a) až f) směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci]; nebo že pokud doplní jiné, odlišné, přesně stanovené okolnosti, musí být odůvodněny nepoctivým jednáním nebo jednáním se zlým úmyslem ze strany dlužníka,

5) vede výklad v souladu s článkem 23 směrnice [o restrukturalizaci a insolvenci] k nepoužití takového ustanovení, jako je čl. 487 odst. 1 bod 2 [TRLC], pokud se zjistí, že velmi závažný daňový delikt je důsledkem jednání dlužníka, které není ani nepoctivé, ani se zlým úmyslem?“

K předběžným otázkám

K první otázce písm. a) ve věci C-289/23 a k třetí otázce ve věci C-305/23

25 Podstatou první otázky písm. a) ve věci C-289/23 a třetí otázky ve věci C-305/23 předkládajících soudů je, zda čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že výčet okolností v něm uvedený je taxativní, či nikoli, a pokud nikoliv, zda členské státy mají při provedení této směrnice do vnitrostátního práva možnost přijmout ustanovení, která omezují přístup k právu na oddlužení více než předchozí vnitrostátní právní úprava, a to

zamítnutím nebo omezením přístupu k oddlužení, zrušením výhody oddlužení nebo stanovením delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti za jiných okolností, než jsou okolnosti uvedené v tomto čl. 23 odst. 2.

26 Pokud jde v první řadě o otázku, zda je výčet v čl. 23 odst. 2 uvedené směrnice taxativní, či nikoli, je třeba konstatovat, že tento výčet je uvozen výrazem „například“ a v ostatních jazykových verzích tohoto ustanovení jsou použity výrazy se stejným významem. Ze znění uvedeného ustanovení tedy vyplývá, že jednotlivé okolnosti uvedené v tomto ustanovení nejsou taxativní, nýbrž příkladné.

27 Tento doslovný výklad čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci je podpořen bodem 80 odůvodnění této směrnice, který uvádí, že „členským státům by nemělo být bráněno v tom, aby za přesně vymezených okolností a v řádně odůvodněných případech stanovily další výjimky“.

28 Z toho vyplývá, že čl. 23 odst. 2 musí být vykládán v tom smyslu, že výčet okolností v něm uvedený není taxativní a členské státy mají prostor pro uvážení, který jim umožňuje přijmout ustanovení, která zamítají nebo omezují přístup k oddlužení, ruší výhodu oddlužení nebo stanoví delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti za jiných okolností, než jsou okolnosti uvedené v tomto ustanovení, pokud jsou tyto okolnosti, jak vyplývá ze znění uvedeného ustanovení, přesně stanoveny a tyto odchylky řádně odůvodněny.

29 Pokud jde ve druhé řadě o otázku, zda členské státy mohou při provedení směrnice o restrukturalizaci a insolvenci do vnitrostátního práva zavést výjimku z oddlužení, která nebyla stanovena ve vnitrostátní právní úpravě platné před tímto provedením, aby ještě více omezily přístup k právu na oddlužení, je třeba konstatovat, že ani tato směrnice, ani přípravné práce k jejímu přijetí neobsahují skutečnosti umožňující konstatovat, že unijní normotvůrce zamýšlel omezit prostor pro uvážení, který mají v tomto ohledu členské státy, tím, že by jim bránil v zavedení takových výjimek v jejich vnitrostátním právu.

30 Unijní normotvůrce naopak tím, že v čl. 23 odst. 2 uvedené směrnice stanovil, že členské státy mohou za určitých podmínek „zachovat nebo zavést“ ustanovení, která zamítají, omezují přístup k oddlužení, ruší výhodu oddlužení nebo stanoví delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti, výslovně přiznal členským státům možnost přijmout v případě splnění těchto podmínek taková ustanovení, která předtím neexistovala.

31 Stran uvedených podmínek čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci výslovně podřizuje využití možnosti takto přiznané členským státům v tomto čl. 23 odst. 2 podmínkám, aby se odchylky, které přijmou, týkaly „určitých přesně stanovených okolností“ a byly „řádně odůvodněny“. Z toho vyplývá, že pokud vnitrostátní zákonodárce přijme ustanovení upravující takové odchylky, musí důvody těchto odchylek vyplývat z vnitrostátního práva nebo z postupu, který k nim vedl, a tyto důvody musí sledovat legitimní veřejný zájem [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. dubna 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vyloučení veřejných pohledávek z oddlužení, C-687/22, EU:C:2024:287, bod 42].

32 V tomto ohledu jak bod 78 odůvodnění směrnice o restrukturalizaci a insolvenci, který odkazuje na výjimky „které jsou řádně opodstatněny důvody stanovenými ve vnitrostátním právu“, tak bod 81 odůvodnění této směrnice, který uvádí „řádně opodstatněný důvod podle vnitrostátního práva“, umožňují konstatovat, že unijní normotvůrce měl za to, že stačí, jsou-li dodrženy podmínky stanovené za tímto účelem v různých vnitrostátních právních řádech.

33 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku písm. a) ve věci C-289/23 a na třetí otázku ve věci C-305/23 odpovědět tak, že čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že výčet okolností v něm uvedený není taxativní a členské státy mají při provedení této směrnice do vnitrostátního práva možnost přijmout ustanovení, která omezují přístup k právu na oddlužení více než předchozí vnitrostátní právní úprava, a to zamítnutím nebo omezením přístupu k oddlužení, zrušením výhody oddlužení nebo stanovením delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti za jiných okolností, než jsou okolnosti uvedené v tomto čl. 23 odst. 2, pokud jsou tyto okolnosti přesně stanoveny a tyto odchylky řádně odůvodněny.

K první otázce písm. b), c) a d) ve věci C-289/23, jakož i ke druhé a čtvrté otázce ve věci C-305/23

34 Podstatou první otázky písm. b), c) a d) ve věci C-289/23, jakož i druhé a čtvrté otázky ve věci C-305/23 předkládajících soudů, kterými je třeba se zabývat společně, je, zda čl. 23 odst. 1 a 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která v rámci provedení této směrnice mění pořadí pohledávek v insolvenčním řízení, které bylo v platnosti před přijetím této právní úpravy, jelikož dlužníkovi ukládá povinnost uhradit nepřednostní veřejnoprávní pohledávky v návaznosti na insolvenční řízení, aby mohl využít oddlužení, vylučuje přístup k oddlužení za okolností, kdy dlužník jednal nedbale nebo lehkomyslně, aniž však jednal nepoctivě nebo se zlým úmyslem, a vylučuje tento přístup v případě, že dlužníkovi byla v posledních deseti letech před podáním návrhu na povolení oddlužení uložena pravomocným správním rozhodnutím sankce za velmi závažný daňový delikt nebo delikt v oblasti sociálního zabezpečení či společenského pořádku nebo pokud bylo vůči němu vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže tento dlužník v době podání tohoto návrhu plně uhradil své daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění.

35 Pokud jde v první řadě o otázku, zda čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která v rámci provedení této směrnice mění pořadí pohledávek v insolvenčním řízení, které bylo v platnosti před přijetím této právní úpravy, jelikož dlužníkovi ukládá povinnost uhradit nepřednostní veřejnoprávní pohledávky, aby mohl využít oddlužení, je třeba zaprvé poznamenat, že insolvenční řízení a řízení o oddlužení představují dvě odlišná řízení sledující vlastní cíle. Podmínění oddlužení úhradou veřejnoprávních pohledávek nemá vliv na kvalifikaci těchto pohledávek jako „privilegovaných“, „běžných“ nebo „podřízených“ v návaznosti na prohlášení úpadku. Nic tedy nenasvědčuje tomu, že by povinnost uhradit nepřednostní veřejnoprávní pohledávky za účelem možnosti využití oddlužení vedla ke změně pořadí pohledávek v návaznosti na insolvenční řízení.

36 Zadruhé, jak vyplývá z bodu 33 tohoto rozsudku, výčet obsažený v tomto ustanovení není taxativní a členské státy mají při provedení uvedené směrnice do vnitrostátního práva možnost přijmout ustanovení, kterými zamítají nebo omezují přístup k oddlužení, ruší výhodu oddlužení nebo stanoví delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti za jiných přesně stanovených okolností, než jsou okolnosti uvedené v tomto ustanovení, i když uvedená ustanovení omezují přístup k právu na oddlužení více než předchozí vnitrostátní právní úprava. Při využití této možnosti může členský stát požadovat, aby pro přiznání oddlužení byly v návaznosti na insolvenční řízení uhrazeny nepřednostní veřejnoprávní pohledávky.

37 Unijní normotvůrce však výslovně podmínil využití uvedené možnosti tím, aby se odchylky uvedené v tomto ustanovení týkaly „určitých přesně stanovených okolností“ a byly „řádně odůvodněné“. Z toho vyplývá, že pokud vnitrostátní zákonodárce přijme ustanovení upravující

takové odchylky, musí důvody těchto odchylek vyplývat z vnitrostátního práva nebo z postupu, který k nim vedl, a tyto důvody musí sledovat legitimní veřejný zájem (obdobně viz rozsudek ze dne 8. května 2024, Instituto da Segurança Social a další, C-20/23, EU:C:2024:389, bod 34, jakož i citovaná judikatura).

38 Uložení povinnosti dlužníkovi uhradit nepřednostní veřejnoprávní pohledávky v projednávané věci k tomu, aby mohl využít oddlužení, se týká přesně stanovených okolností. Skutečnost, že tato povinnost umožňuje, aby byly uhrazeny dluhy, které by v případě prohlášení úpadku orgány veřejné moci obtížně vymáhaly, není překážkou pro to, aby tato výjimka z oddlužení mohla být řádně odůvodněna. Požadavkem na úhradu těchto nepřednostních veřejnoprávních pohledávek může totiž zákonodárce sledovat legitimní veřejný zájem, což však musí ověřit předkládající soud.

39 Z toho vyplývá, že čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která v rámci provedení této směrnice vyžaduje k možnosti využití oddlužení úhradu nepřednostních veřejnoprávních pohledávek v návaznosti na insolvenční řízení, pokud je tato povinnost řádně odůvodněna.

40 Pokud jde ve druhé řadě o otázku, zda čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci brání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje přístup k oddlužení za okolností, kdy dlužník jednal nedbale nebo lehkomyslně, aniž však jednal nepoctivě nebo se zlým úmyslem, je nutno konstatovat, že je sice pravda, že čl. 23 odst. 1 této směrnice uvádí výslovně podnikatele v úpadku, kteří jednali „nepoctivě nebo se zlým úmyslem“, avšak v odstavci 2 tohoto článku tato formulace chybí.

41 Článek 23 odst. 2 totiž pouze stanoví, že členské státy mohou zachovat nebo zavést ustanovení, která zamítají nebo omezují přístup k oddlužení, ruší výhodu oddlužení nebo stanoví delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti, a to „za určitých přesně stanovených okolností a pokud jsou tyto odchylky řádně odůvodněny“, aniž však vyžaduje, aby dotyční podnikatelé jednali „nepoctivě“ nebo „se zlým úmyslem“.

42 Kromě toho nejsou okolnosti, které jsou příkladmo uvedeny v témže čl. 23 odst. 2, za kterých mohou být stanoveny výjimky z oddlužení, charakterizovány existencí „nepoctivého“ jednání nebo „zlého úmyslu“ ze strany dotyčných podnikatelů.

43 Je nutno dodat, že tyto okolnosti v podstatě odpovídají okolnostem uvedeným v bodech 79 a 80 odůvodnění směrnice o restrukturalizaci a insolvenci a ani z těchto bodů odůvodnění nevyplývá, že unijní normotvůrce chtěl omezit „přesně stanovené okolnosti“ uvedené v čl. 23 odst. 2 této směrnice na případy, v nichž dotyční podnikatelé jednali nepoctivě nebo se zlým úmyslem.

44 Z toho vyplývá, že tento čl. 23 odst. 2 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje přístup k oddlužení za přesně stanovených okolností, kdy dlužník nejednal nepoctivě nebo se zlým úmyslem.

45 Ve třetí řadě a na posledním místě, pokud jde o otázku, zda uvedený čl. 23 odst. 2 brání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje přístup k oddlužení v případě, že dlužníkovi byla v posledních deseti letech před podáním návrhu na povolení oddlužení uložena pravomocným správním rozhodnutím sankce za velmi závažný daňový delikt nebo delikt v oblasti sociálního zabezpečení či společenského pořádku, nebo pokud bylo vůči němu vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže tento dlužník v době podání tohoto návrhu plně uhradil své daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění, je třeba připomenout, jak vyplývá

z bodů 28 až 33 tohoto rozsudku, že toto ustanovení přiznává členským státům prostor pro uvážení, neboť výslovně stanoví, že mohou zachovat nebo zavést ustanovení, „která zamítají, omezují přístup k oddlužení, ruší výhodu oddlužení nebo stanoví delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti, a to za určitých přesně stanovených okolností a pokud jsou tyto odchylky řádně odůvodněny“. Jak také vyplývá z bodu 29 tohoto rozsudku, ani směrnice o restrukturalizaci a insolvenci, ani přípravné práce k jejímu přijetí neobsahují skutečnosti umožňující konstatovat, že unijní normotvůrce zamýšlel tento prostor pro uvážení omezit.

46 Jak však vyplývá z bodů 31 a 37 tohoto rozsudku, pokud vnitrostátní zákonodárce přijme ustanovení upravující takové odchylky, musí důvody těchto odchylek vyplývat z vnitrostátního práva nebo z postupu, který k nim vedl, a tyto důvody musí sledovat legitimní veřejný zájem.

47 Článek 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci tedy nebrání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje přístup k oddlužení za takových určitých přesně stanovených okolností, kdy byla dlužníkovi v posledních deseti letech před podáním návrhu na povolení oddlužení uložena pravomocným správním rozhodnutím sankce za velmi závažný daňový delikt nebo delikt v oblasti sociálního zabezpečení či společenského pořádku, nebo pokud bylo vůči němu vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže tento dlužník v době podání tohoto návrhu plně uhradil své daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění, pokud z vnitrostátního práva vyplývá, že toto vyloučení je odůvodněno sledováním legitimního veřejného zájmu, což musí posoudit předkládající soud. Vnitrostátní právo musí tedy umožňovat zjištění důvodu legitimního veřejného zájmu, který za těchto přesně stanovených okolností odůvodňuje vyloučení oddlužení.

48 Jak vyplývá z bodu 9 tohoto rozsudku, v projednávané věci španělský zákonodárce v preambuli zákona č. 16/2022, jehož cílem je provedení směrnice o restrukturalizaci a insolvenci do španělského práva, popsal důvody, které jej vedly ke stanovení výjimek z oddlužení. Tento zákonodárce v uvedené preambuli uvádí mimo jiné, že dlužník, který splňuje požadavek dobré víry, může mít přístup k oddlužení ohledně všech svých dluhů, s vyloučením těch, které nemohou být výjimečně z důvodu jejich zvláštní povahy legálně předmětem oddlužení. Tyto výjimky vycházejí především ze zvláštního významu uspokojení některých pohledávek pro spravedlivou a solidární společnost založenou na zásadách právního státu. K těmto pohledávkám patří veřejnoprávní pohledávky. U těchto pohledávek podléhá oddlužení určitým omezením a může se na ně vztahovat pouze při prvním oddlužení, a nikoli při následujících oddlušeních.

49 Je na předkládajícím soudu, aby posoudil, zda tyto důvody představují důvody legitimního veřejného zájmu, a zda z vnitrostátních právních předpisů vyplývá, že tyto důvody odůvodňovaly vyloučení oddlužení za takových přesně stanovených okolností, jako jsou okolnosti uvedené v čl. 478 odst. 1 bodě 2 TRLC.

50 Stran tohoto posouzení je nutno připomenout, že členské státy musí při výkonu své pravomoci dodržovat unijní právo a jeho základní zásady, tedy i zásadu proporcionality. Z toho vyplývá, že dotčené vnitrostátní opatření nesmí překračovat meze toho, co je přiměřené a nezbytné k dosažení legitimních cílů sledovaných tímto opatřením (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 24. února 2022, Agenzia delle dogane e dei monopoli a Ministero dell'Economia e delle Finanze, C-452/20, EU:C:2022:111, body 36 a 37, jakož i citovaná judikatura). Nemůže mít tedy dopad na povinnost členských států, stanovenou v čl. 20 odst. 1 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci, zajistit, aby podnikatelé v úpadku měli přístup k nejméně jednomu postupu, jenž může vést k úplnému oddlužení.

51 Pokud tedy bude mít předkládající soud za to, že vyloučení oddlužení za takových okolností, jako jsou okolnosti stanovené v čl. 487 odst. 1 bodě 2 TRLC, je vnitrostátním zákonodárcem odůvodněno jakožto legitimní veřejný zájem, bude muset posoudit s ohledem na tuto zásadu, zda tento zájem odůvodňuje mimo jiné to, že se tento požadavek použije na tyto dluhy v posledních deseti letech předcházejících podání návrhu na povolení oddlužení a nelze zohlednit případné prodlení s přijetím rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti.

52 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na první otázku písm. b), c) a d) ve věci C-289/23, jakož i na druhou a čtvrtou otázku ve věci C-305/23 odpovědět tak, že čl. 23 odst. 1 a 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která v rámci provedení této směrnice vyžaduje za účelem možnosti využít oddlužení úhradu nepřednostních veřejnoprávních pohledávek v návaznosti na insolvenční řízení, vylučuje přístup k oddlužení za okolností, kdy dlužník jednal nedbale nebo lehkomyslně, aniž však jednal nepoctivě nebo se zlým úmyslem, a vylučuje tento přístup v případě, že dlužníkovi byla v posledních deseti letech před podáním návrhu na povolení oddlužení uložena pravomocným správním rozhodnutím sankce za velmi závažný daňový delikt nebo delikt v oblasti sociálního zabezpečení či společenského pořádku, nebo pokud bylo vůči němu vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže tento dlužník v době podání tohoto návrhu plně uhradil své daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění, jsou-li takové odchylky řádně odůvodněny podle vnitrostátního práva.

K první otázce písm. e) ve věci C-289/23

53 Podstatou první otázky písm. e) předkládajícího soudu ve věci C-289/23 je, zda čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje přístup k oddlužení v konkrétním případě, aniž bylo toto vyloučení řádně odůvodněno vnitrostátním zákonodárcem.

54 V tomto ohledu, jak vyplývá z bodu 46 tohoto rozsudku, unijní normotvůrce výslovně podmínil využití možnosti přiznané členským státům v tomto ustanovení tím, aby odchylky přijaté na jeho základě byly „řádně odůvodněné“.

55 Ze směrnice o restrukturalizaci a insolvenci vyplývá, že odůvodnění, které musí členský stát poskytnout na podporu takové odchylky, jako je odchylka dotčená v původním řízení, musí vyplývat buď z postupu, který k této odchylce vedl, nebo z vnitrostátního práva. Pokud jde o první případ, jestliže podle vnitrostátního práva přípravné práce, preambule a důvodové zprávy k legislativním nebo správním aktům tvoří jejich nedílnou součást nebo jsou relevantní pro jejich výklad a obsahují odůvodnění odchylky, která byla zachována nebo zavedena při využití možnosti stanovené v čl. 23 odst. 2 této směrnice, je třeba mít za to, že toto odůvodnění je v souladu s požadavky tohoto ustanovení. Co se týče druhého případu, uvedené odůvodnění může být obsaženo i v jiných ustanoveních vnitrostátního práva, než v ustanovení obsahujícím tuto odchylku, jako je ustanovení vnitrostátního ústavního, zákonného nebo správního předpisu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. května 2024, Instituto da Segurança Social a další, C-20/23, EU:C:2024:389, bod 37).

56 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na první otázku písm. e) ve věci C-289/23 odpovědět tak, že čl. 23 odst. 2 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje přístup k oddlužení v konkrétním případě, aniž bylo toto vyloučení řádně odůvodněno vnitrostátním zákonodárcem.

K druhé otázce písm. a) ve věci C-289/23

57 Podstatou druhé otázky písm. a) předkládajícího soudu ve věci C-289/23, je, zda čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že výčet konkrétních kategorií dluhů, který je v něm uveden, je taxativní, či nikoli, a zda v případě záporné odpovědi členské státy mohou vyloučit z oddlužení jiné konkrétní kategorie dluhů než ty, které jsou uvedeny v tomto ustanovení, pakliže je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva. C-687/22

58 Je nutno konstatovat, že tato otázka se v podstatě shoduje se třetí otázkou položenou ve věci, v níž byl vydán rozsudek ze dne 11. dubna 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vyloučení veřejných pohledávek z oddlužení) (C-687/22, EU:C:2024:287, body 25 a 36).

59 Jak tedy vyplývá z bodu 44 a bodu 2 výroku uvedeného rozsudku, na druhou otázku písm. a) ve věci C-289/23 je tedy třeba odpovědět tak, že čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že výčet konkrétních kategorií dluhů, který je v něm uveden, není taxativní, a členské státy mohou vyloučit z oddlužení jiné konkrétní kategorie dluhů než ty, které jsou uvedeny v tomto ustanovení, pakliže je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

Ke druhé otázce písm. b) a e) ve věci C-289/23

60 Podstatou druhé otázky písm. b) a e) předkládajícího soudu ve věci C-289/23 je, zda čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní prováděcí právní úpravě, která stanoví obecné vyloučení oddlužení u veřejnoprávních pohledávek z důvodu, že uspokojení těchto pohledávek má zvláštní význam pro spravedlivou a solidární společnost, která je založena na právním státu, s výjimkou velmi přísně stanovených okolností a kvantitativních omezení, nezávisle na povaze uvedených pohledávek a okolnostech, za kterých vznikly, a která proto omezuje působnost vnitrostátních ustanovení upravujících oddlužení použitelných na tuto kategorii pohledávek před přijetím této právní úpravy.

61 V této souvislosti je nutno zaprvé připomenout, že jak vyplývá z bodu 59 tohoto rozsudku, čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že výčet konkrétních kategorií dluhů, který je v něm uveden, není taxativní, a členské státy mohou vyloučit z oddlužení jiné konkrétní kategorie dluhů než ty, které jsou uvedeny v tomto ustanovení, pakliže je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

62 Pokud jde zadruhé o otázku, zda členské státy mohou při provedení této směrnice do vnitrostátního práva vyloučit z oddlužení kategorie dluhů, jejichž vyloučení nebylo stanoveno ve vnitrostátní právní úpravě platné před tímto provedením, je třeba konstatovat, že ani uvedená směrnice, ani přípravné práce k jejímu přijetí neobsahují skutečnosti umožňující konstatovat, že unijní normotvůrce zamýšlel omezit prostor pro uvážení členských států tím, že by jim bránil v přijetí ustanovení vylučujících oddlužení u kategorií dluhů, které z něj nebyly vyloučeny před uvedeným provedením.

63 Unijní normotvůrce naopak tím, že v čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci stanovil, že členské státy mohou za určitých podmínek „vyloučit určité kategorie dluhu z oddlužení nebo mohou omezit přístup k oddlužení nebo stanovit delší dobu oddlužení“, přiznal výslovně členským státům možnost přijmout v případě splnění těchto podmínek ustanovení vylučující oddlužení u kategorií dluhů, které z něj nebyly dříve vyloučeny.

64 Unijní normotvůrce však výslovně podmínil uplatnění této možnosti, jež byla přiznána členským státům v tomto ustanovení tím, že taková vyloučení musí být řádně odůvodněna. Z toho vyplývá, že pokud vnitrostátní zákonodárce přijme ustanovení upravující takové odchylky, musí důvody těchto odchylek vyplývat z vnitrostátního práva nebo z postupu, který k nim vedl, a tyto důvody musí sledovat legitimní veřejný zájem [rozsudek ze dne 11. dubna 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vyloučení veřejných pohledávek z oddlužení), C-687/22, EU:C:2024:287, bod 42].

65 V tomto ohledu jak bod 78 odůvodnění směrnice o restrukturalizaci a insolvenci, který odkazuje na výjimky „které jsou řádně opodstatněny důvody stanovenými ve vnitrostátním právu“, tak bod 81 odůvodnění této směrnice, který uvádí „řádně opodstatněný důvod podle vnitrostátního práva“, umožňují konstatovat, že unijní normotvůrce měl za to, že stačí, jsou-li dodrženy podmínky stanovené za tímto účelem v různých vnitrostátních právních řádech [rozsudek ze dne 11. dubna 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vyloučení veřejných pohledávek z oddlužení), C-687/22, EU:C:2024:287, bod 43].

66 V projednávané věci musí předkládající soud posoudit, zda důvod spočívající ve zvláštním významu uspokojení veřejnoprávních pohledávek pro spravedlivou a solidární společnost založenou na právním státu, který je uveden v preambuli zákona č. 16/2022, řádně odůvodňuje obecné vyloučení oddlužení u těchto pohledávek, stanovené v čl. 489 odst. 1 bodě 5 tohoto zákona, s výjimkou velmi přísně stanovených okolností a kvantitativních omezení, nezávisle na povaze uvedených pohledávek a okolnostech, za kterých vznikly. Při tomto posouzení musí zohlednit povinnost dodržet zásadu proporcionality, jak je uvedeno v bodě 50 tohoto rozsudku.

67 S ohledem na výše uvedené je třeba na druhou otázku písm. b) a e) ve věci C-289/23 odpovědět tak, že čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní prováděcí právní úpravě, která stanoví obecné vyloučení oddlužení u veřejnoprávních pohledávek z důvodu, že uspokojení těchto pohledávek má zvláštní význam pro spravedlivou a solidární společnost, která je založena na právním státu, s výjimkou velmi přísně stanovených okolností a kvantitativních omezení, nezávisle na povaze uvedených pohledávek a okolnostech, za kterých vznikly, a která proto omezuje působnost vnitrostátních ustanovení upravujících oddlužení použitelných na tuto kategorii pohledávek před přijetím této právní úpravy, je-li toto vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

Ke druhé otázce písm. c) ve věci C-289/23

68 Podstatou druhé otázky písm. c) předkládajícího soudu ve věci C-289/23 je, zda čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví obecné pravidlo pro vyloučení oddlužení u veřejnoprávních pohledávek, jelikož zvýhodňuje veřejnoprávní věřitele oproti ostatním věřitelům.

69 V této souvislosti zaprvé z judikatury připomenuté v bodech 59 a 61 tohoto rozsudku vyplývá, že čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že výčet konkrétních kategorií dluhů, který je v něm uveden, není taxativní, a členské státy mohou vyloučit z oddlužení jiné konkrétní kategorie dluhů než ty, které jsou uvedeny v tomto ustanovení, pakliže je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

70 Zadruhé směrnice o restrukturalizaci a insolvenci, ani přípravné práce, jež vedly k jejímu přijetí, neobsahují žádné skutečnosti, které by mohly podpořit tezi, podle níž s ohledem na vnitřní soudržnost kategorií dluhů výslovně uvedených v čl. 23 odst. 4 této směrnice unijní normotvůrce

zamýšlel omezit prostor pro uvážení členských států, pokud jde o vyloučení z oddlužení jiných kategorií dluhů než těch, které jsou vyjmenovány v uvedeném ustanovení, jako jsou daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění. Z těchto přípravných prací naopak konkrétně vyplývá, že tento normotvůrce měl rozhodně v úmyslu ponechat členským státům určitý prostor pro uvážení, aby mohly při provádění uvedené směrnice do vnitrostátního práva zohlednit hospodářskou situaci a vnitrostátní právní struktury (rozsudek ze dne 8. května 2024, Instituto da Segurança Social a další, C-20/23, EU:C:2024:389, bod 42, jakož i citovaná judikatura).

71 Soudní dvůr navíc rozhodl, že vyloučení takových veřejnoprávních pohledávek, jako jsou daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění, z oddlužení může být řádně odůvodněno. Ne všechny pohledávky totiž mají stejnou povahu, věřitelé nemají stejné postavení a vymáhání těchto pohledávek může sloužit specifickým cílům. Vzhledem k povaze daňových dluhů a dluhů na sociálním pojištění, jakož i k cíli vybírání daní a sociálních odvodů mohou mít členské státy legitimně za to, že veřejní institucionální věřitelé nejsou z hlediska vymáhání předmětných pohledávek v situaci srovnatelné se situací věřitelů v komerčním nebo soukromém sektoru. Za těchto podmínek možnost vyloučit daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění z oddlužení neznamená neoprávněné zvýhodnění veřejných institucionálních věřitelů oproti ostatním věřitelům, na které se takové vyloučení nevztahuje (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. května 2024, Instituto da Segurança Social a další, C-20/23, EU:C:2024:389, bod 43).

72 Soudní dvůr tedy rozhodl, že čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že členské státy mají možnost vyloučit z oddlužení některé konkrétní kategorie dluhů, jako jsou daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění, a přiznat jim tak privilegované postavení, pokud je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. května 2024, Instituto da Segurança Social a další, C-20/23, EU:C:2024:389, bod 45).

73 Na druhou otázku písm. c) ve věci C-289/23 je proto třeba odpovědět tak, že čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví obecné pravidlo pro vyloučení oddlužení u veřejnoprávních pohledávek, jelikož zvýhodňuje veřejnoprávní věřitele oproti ostatním věřitelům, pokud je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

Ke druhé otázce písm. d) ve věci C-289/23

74 Podstatou druhé otázky písm. d) předkládajícího soudu ve věci C-289/23 je, zda čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví omezení oddlužení pro určitou kategorii dluhů zavedením maximální částky, při jejímž překročení je toto oddlužení vyloučeno, aniž je tato maximální částka stanovena v závislosti na výši daného dluhu.

75 V tomto ohledu je nutno konstatovat, že na rozdíl od čl. 20 odst. 2 této směrnice, který vyžaduje, aby členské státy, ve kterých je úplné oddlužení podmíněno částečným splacením dluhu podnikatelem, zajistily, aby související povinnost splacení „vycházela z individuální situace podnikatele, a zejména aby byla úměrná jeho postižitelnému nebo disponibilnímu příjmu a majetku během doby oddlužení a zohledňovala spravedlivý zájem věřitelů“, čl. 23 odst. 4 této směrnice výslovně nestanoví, že členské státy musí v případě, že stanoví omezení možnosti oddlužení, upravit horní hranici určenou v závislosti na skutečné výši dotyčného dluhu, ani neobsahuje žádnou skutečnost, která by mohla podpořit tezi, že unijní normotvůrce zamýšlel omezit prostor pro uvážení, který mají členské státy při stanovování takových omezení.

76 Pokud jde tedy konkrétně o prostor pro uvážení, který mají členské státy podle tohoto posledně uvedeného ustanovení, Soudní dvůr již rozhodl, že toto ustanovení musí být vykládáno v tom smyslu, že neomezuje prostor pro uvážení, jímž disponují členské státy při výběru jiných kategorií dluhů, než jsou ty, které jsou vyjmenovány v tomto ustanovení, které zamýšlejí vyloučit z oddlužení [rozsudek ze dne 11. dubna 2024, Agencia Estatal de la Administración Tributaria (Vyloučení veřejných pohledávek z oddlužení), C-687/22, EU:C:2024:287, bod 41].

77 Jak přitom v podstatě uvedl generální advokát v bodě 35 svého stanoviska, bylo by paradoxní, kdyby unijní normotvůrce omezil prostor pro uvážení, který mají členské státy při omezení přístupu k oddlužení, více než prostor pro uvážení, který je jim přiznán pro vyloučení určité kategorie dluhů z oddlužení.

78 V tomto stadiu je tedy třeba dospět k závěru, že čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že neomezuje prostor pro uvážení, který mají členské státy při stanovení omezení přístupu k oddlužení, která zamýšlejí zavést.

79 Jak však zaprvé vyplývá z bodu 64 tohoto rozsudku, unijní normotvůrce výslovně podmínil využití možnosti takto přiznané členským státům v tomto čl. 23 odst. 4 tím, že taková omezení přístupu k oddlužení budou „řádně odůvodněna“. Z toho plyne, že pokud vnitrostátní zákonodárce přijme ustanovení upravující takové odchylky, musí důvody těchto odchylek vyplývat z vnitrostátního práva nebo z postupu, který k nim vedl, a tyto důvody musí sledovat legitimní veřejný zájem.

80 V této souvislosti vyplývá z judikatury připomenuté v bodě 65 tohoto rozsudku, že jak bod 78 odůvodnění směrnice o restrukturalizaci a insolvenci, který odkazuje na výjimky „které jsou řádně opodstatněny důvody stanovenými ve vnitrostátním právu“, tak bod 81 odůvodnění této směrnice, který uvádí „řádně opodstatněný důvod podle vnitrostátního práva“, umožňují konstatovat, že unijní normotvůrce měl za to, že stačí, jsou-li dodrženy podmínky stanovené za tímto účelem v různých vnitrostátních právních řádech.

81 Zadruhé, jak vyplývá z bodu 50 tohoto rozsudku, členské státy musí při využití prostoru pro uvážení při přijetí výjimek na základě čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci dodržovat zásadu proporcionality. Prostředky, které si zvolí, nesmí tedy překračovat meze toho, co je přiměřené a nezbytné k dosažení cíle, který sledují, a zpochybňovat cíle sledované touto směrnicí, a to v projednávané věci cíl zajistit, aby podnikatelé v úpadku měli přístup k nejméně jednomu postupu, jenž může vést k úplnému oddlužení.

82 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku písm. d) ve věci C-289/23 odpovědět tak, že čl. 23 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví omezení oddlužení pro určitou kategorii dluhů zavedením maximální částky, při jejímž překročení je toto oddlužení vyloučeno, aniž je tato maximální částka stanovena v závislosti na výši daného dluhu, je-li toto omezení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

K první otázce ve věci C-305/23

83 Podstatou první otázky předkládajícího soudu ve věci C-305/23 je, zda směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládána v tom smyslu, že pokud se vnitrostátní zákonodárce rozhodne využít možnost stanovenou v čl. 1 odst. 4 této směrnice a rozšíří použití

postupů vedoucích k oddlužení podnikatelů v úpadku na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli, musí být pravidla použitelná na tyto fyzické osoby na základě takového rozšíření v souladu s ustanoveními hlavy III uvedené směrnice.

84 Jak španělská vláda, tak Evropská komise zpochybňují přípustnost této otázky z důvodu, že není relevantní. Na podporu tohoto zpochybnění Komise tvrdí, že je zjevné, že dotyčný dlužník sice v současnosti nevykonává podnikatelskou činnost, avšak vykonával takovou činnost v době rozhodné z hlediska skutkových okolností v původním řízení a tato doba je rozhodující pro účely použití směrnice o restrukturalizaci a insolvenci. Španělská vláda pak tvrdí, že uvedená otázka není nezbytná pro vyřešení sporu v původním řízení, jelikož vnitrostátní ustanovení týkající se oddlužení jsou použitelná na dlužníka bez ohledu na to, zda je podnikatelem, či nikoli.

85 V tomto ohledu je třeba připomenout, že se k otázkám týkajícím se unijního práva váže domněnka relevance. Odmítnutí rozhodnout o předběžné otázce položené vnitrostátním soudem ze strany Soudního dvora je možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (rozsudek ze dne 5. září 2024, W. GmbH, C-67/23, EU:C:2024:680, bod 44 a citovaná judikatura).

86 V projednávané věci není zjevné, že požadovaný výklad čl. 1 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci nemá žádný vztah k předmětu sporu v původním řízení ve věci C-305/23. Na rozdíl od toho, co tvrdí Komise, se totiž první otázka v této věci jeví jako relevantní, jelikož – jak bylo uvedeno v bodě 21 tohoto rozsudku – insolvenční řízení a řízení o oddlužení se týkají S. E. I., jakožto fyzické osoby, a nikoli podnikatele. Kromě toho nemá skutečnost, že španělské právo stanoví oddlužení u dlužníka bez ohledu na to, zda je podnikatelem či nikoli, vliv na relevanci této otázky, kterou se předkládající soud táže, zda v případě, že se vnitrostátní pravidla pro oddlužení použijí na fyzické osoby, musí být tato pravidla v souladu s ustanoveními hlavy III této směrnice.

87 Pokud jde o odpověď na uvedenou otázku, je třeba připomenout, že čl. 1 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci stanoví, že členské státy „mohou rozšířit uplatňování postupů uvedených [v tomto čl. 1 odst. 1 písm. b)] na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli“.

88 Je nutno konstatovat, že znění uvedeného čl. 1 odst. 4 je jednoznačné, jelikož hovoří pouze o rozšíření „postupů uvedených“ v témže čl. 1 odst. 1 písm. b), tedy postupů umožňujících oddlužení podnikatelů v úpadku, na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli. Toto znění se nezmiňuje o částečném rozšíření těchto postupů.

89 Tento výklad čl. 1 odst. 4 směrnice o restrukturalizaci a insolvenci je podpořen bodem 21 odůvodnění této směrnice, který mimo jiné uvádí, že přestože uvedená směrnice neobsahuje závazná pravidla ohledně předlužení spotřebitelů, bylo by vhodné, aby členské státy „ustanovení“ této směrnice týkající se oddlužení začaly co nejdříve uplatňovat i na spotřebitele.

90 Je třeba dodat, že směrnice o restrukturalizaci a insolvenci neobsahuje žádnou skutečnost, která by mohla podpořit tezi, podle které unijní normotvůrce zamýšlel přiznat členským státům prostor pro uvážení, pokud jde o rozsah uplatňování postupů uvedených v čl. 1 odst. 1 písm. b) této směrnice na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli. Naopak jak z bodu 21 odůvodnění, tak z čl. 1 odst. 4 uvedené směrnice jasně vyplývá, že tento normotvůrce měl v úmyslu neponechat členským státům možnost volby „částečného“ nebo „selektivního“ rozšíření těchto postupů na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli.

91 S ohledem na výše uvedené je třeba na první otázku ve věci C-305/23 odpovědět tak, že směrnice o restrukturalizaci a insolvenci musí být vykládána v tom smyslu, že pokud se vnitrostátní zákonodárce rozhodne využít možnost stanovenou v čl. 1 odst. 4 této směrnice a rozšíří použití postupů vedoucích k oddlužení podnikatelů v úpadku na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli, musí být pravidla použitelná na tyto fyzické osoby na základě takového rozšíření v souladu s ustanoveními hlavy III uvedené směrnice.

K páté otázce ve věci C-305/23

92 Vzhledem k tomu, že, jak vyplývá z bodů 40 až 44 tohoto rozsudku, je třeba na čtvrtou otázku ve věci C-305/23 odpovědět záporně, není namístě odpovídat na pátou otázku v této věci.

K nákladům řízení

93 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (druhý senát) rozhodl takto:

1) **Článek 23 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1023 ze dne 20. června 2019 o rámcích preventivní restrukturalizace, o oddlužení a zákazech činnosti a opatřeních ke zvýšení účinnosti postupů restrukturalizace, insolvence a oddlužení a o změně směrnice (EU) 2017/1132 (směrnice o restrukturalizaci a insolvenci)**

   musí být vykládán v tom smyslu, že

   výčet okolností v něm uvedený není taxativní a členské státy mají při provedení této směrnice do vnitrostátního práva možnost přijmout ustanovení, která omezují přístup k právu na oddlužení více než předchozí vnitrostátní právní úprava, a to zamítnutím nebo omezením přístupu k oddlužení, zrušením výhody oddlužení nebo stanovením delší doby pro úplné oddlužení nebo delší doby zákazu činnosti za jiných okolností, než jsou okolnosti uvedené v tomto čl. 23 odst. 2, pokud jsou tyto okolnosti přesně stanoveny a tyto odchylky řádně odůvodněny.

2) **Článek 23 odst. 1 a 2 směrnice 2019/1023**

   musí být vykládán v tom smyslu, že

   nebrání vnitrostátní právní úpravě, která v rámci provedení této směrnice vyžaduje za účelem možnosti využít oddlužení úhradu nepřednostních veřejnoprávních pohledávek v návaznosti na insolvenční řízení, vylučuje přístup k oddlužení za okolností, kdy dlužník jednal nedbale nebo lehkomyslně, aniž však jednal nepoctivě nebo se zlým úmyslem, a vylučuje přístup k oddlužení v případě, že dlužníkovi byla v posledních deseti letech před podáním návrhu na povolení oddlužení uložena pravomocným správním rozhodnutím sankce za velmi závažný daňový delikt nebo delikt v oblasti sociálního pojištění či společenského pořádku, nebo pokud bylo vůči němu vydáno pravomocné rozhodnutí o rozšíření odpovědnosti, ledaže tento dlužník v době podání

tohoto návrhu plně uhradil své daňové dluhy a dluhy na sociálním pojištění, jsou-li takové odchylky řádně odůvodněny podle vnitrostátního práva.

3) Článek 23 odst. 2 směrnice 2019/1023

musí být vykládán v tom smyslu, že

brání vnitrostátní právní úpravě, která vylučuje přístup k oddlužení v konkrétním případě, aniž bylo toto vyloučení řádně odůvodněno vnitrostátním zákonodárcem.

4) Článek 23 odst. 4 směrnice 2019/1023

musí být vykládán v tom smyslu, že

výčet konkrétních kategorií dluhů, který je v něm uveden, není taxativní, a členské státy mohou vyloučit z oddlužení jiné konkrétní kategorie dluhů než ty, které jsou uvedeny v tomto ustanovení, pakliže je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

5) Článek 23 odst. 4 směrnice 2019/1023

musí být vykládán v tom smyslu, že

nebrání vnitrostátní prováděcí právní úpravě, která stanoví obecné vyloučení oddlužení u veřejnoprávních pohledávek z důvodu, že uspokojení těchto pohledávek má zvláštní význam pro spravedlivou a solidární společnost, která je založena na právním státu, s výjimkou velmi přísně stanovených okolností a kvantitativních omezení, nezávisle na povaze uvedených pohledávek a okolnostech, za kterých vznikly, a která proto omezuje působnost vnitrostátních ustanovení upravujících oddlužení použitelných na tuto kategorii pohledávek před přijetím této právní úpravy, je-li toto vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

6) Článek 23 odst. 4 směrnice 2019/1023

musí být vykládán v tom smyslu, že

nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví obecné pravidlo pro vyloučení oddlužení u veřejnoprávních pohledávek, jelikož zvýhodňuje veřejnoprávní věřitele oproti ostatním věřitelům, pokud je takové vyloučení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

7) Článek 23 odst. 4 směrnice 2019/1023

musí být vykládán v tom smyslu, že

nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví omezení oddlužení pro určitou kategorii dluhů zavedením maximální částky, při jejímž překročení je toto oddlužení vyloučeno, aniž je tato maximální částka stanovena v závislosti na výši daného dluhu, je-li toto omezení řádně odůvodněno podle vnitrostátního práva.

8) Směrnice 2019/1023

musí být vykládána v tom smyslu, že

pokud se vnitrostátní zákonodárce rozhodne využít možnost stanovenou v čl. 1 odst. 4 této směrnice a rozšíří použití postupů vedoucích k oddlužení podnikatelů v úpadku na fyzické osoby v úpadku, které nejsou podnikateli, musí být pravidla použitelná na tyto fyzické osoby na základě takového rozšíření v souladu s ustanoveními hlavy III uvedené směrnice.

Podpisy